

ชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์

รายวิชา ไฟฟ้าเคมี รหัสวิชา ว30226

ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

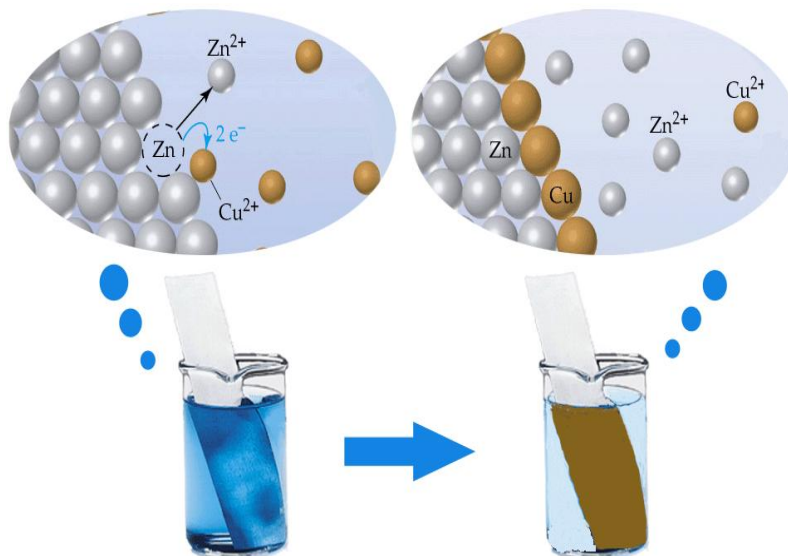
เรื่อง ไฟฟ้าเคมี

ชุดที่

1

ปฏิกิริยารีดอกซ์

CHEMISTRY

นางรุ่งระวีวรรณ ญาณาวารี

ตำแหน่งครู วิชาฐานะชีวนาฏการ

โรงเรียนศรีสะเกษวิทยาลัย

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28

คำนำ

ชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่องไฟฟ้าเคมี รายวิชาไฟฟ้าเคมี รหัสวิชา ว30226 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เป็นชุดสำหรับการจัดการเรียนรู้ที่มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายน่าสนใจ สำหรับพัฒนาการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง และเรียนรู้เป็นกลุ่ม โดยต้องเรียนรู้ตามขั้นตอนในคู่มือนักเรียนด้วยความตั้งใจและมีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง

ชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ชุดที่ 1 เรื่อง ปฏิกิริยารีดอกซ์ เป็นส่วนหนึ่งของชุดการเรียนรู้ทั้งหมด 8 ชุด ที่จัดทำขึ้นตาม เนื้อหากลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ภาคเรียนที่ 1 เรื่อง ไฟฟ้าเคมี ที่แบ่งเนื้อหาออกเป็น 8 เรื่อง ได้แก่

ชุดที่ 1 เรื่อง ปฏิกิริยารีดอกซ์	เวลาเรียน 2 ชั่วโมง
ชุดที่ 2 เรื่อง การดุลสมการรีดอกซ์	เวลาเรียน 2 ชั่วโมง
ชุดที่ 3 เรื่อง เซลล์กัลวานิก	เวลาเรียน 2 ชั่วโมง
ชุดที่ 4 เรื่อง การเขียนแผนภาพเซลล์	เวลาเรียน 2 ชั่วโมง
ชุดที่ 5 เรื่อง ศักย์ไฟฟ้าของเซลล์	เวลาเรียน 2 ชั่วโมง
ชุดที่ 6 เรื่อง เซลล์อิเล็กโทรไลต์	เวลาเรียน 2 ชั่วโมง
ชุดที่ 7 เรื่อง เซลล์ปฐมภูมิ	เวลาเรียน 2 ชั่วโมง
ชุดที่ 8 เรื่อง เซลล์ทุติยภูมิ	เวลาเรียน 2 ชั่วโมง

ผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่าชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์นี้จะสามารถพัฒนานักเรียนให้บรรลุผลการเรียนรู้ตามจุดประสงค์เรียนรู้ได้เป็นอย่างดี พร้อมทั้งมีความรู้ ทักษะสำหรับนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและการศึกษาค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ในโอกาสต่อไป

รุ่งระวีวรรณ ญาณวาริ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำชี้แจง.....	4
แผนผังแสดงขั้นตอนการเรียนรู้โดยใช้ชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์.....	5
คำแนะนำการใช้ชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์สำหรับครู.....	6
คำแนะนำการใช้ชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์สำหรับนักเรียน.....	7
มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และจุดประสงค์การเรียนรู้.....	8
แบบทดสอบก่อนเรียน.....	9
ใบความรู้.....	12
ใบกิจกรรม.....	19
แบบทดสอบหลังเรียน.....	22
เอกสารอ้างอิง.....	25
เฉลยใบกิจกรรม.....	26
เฉลยแบบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน.....	29

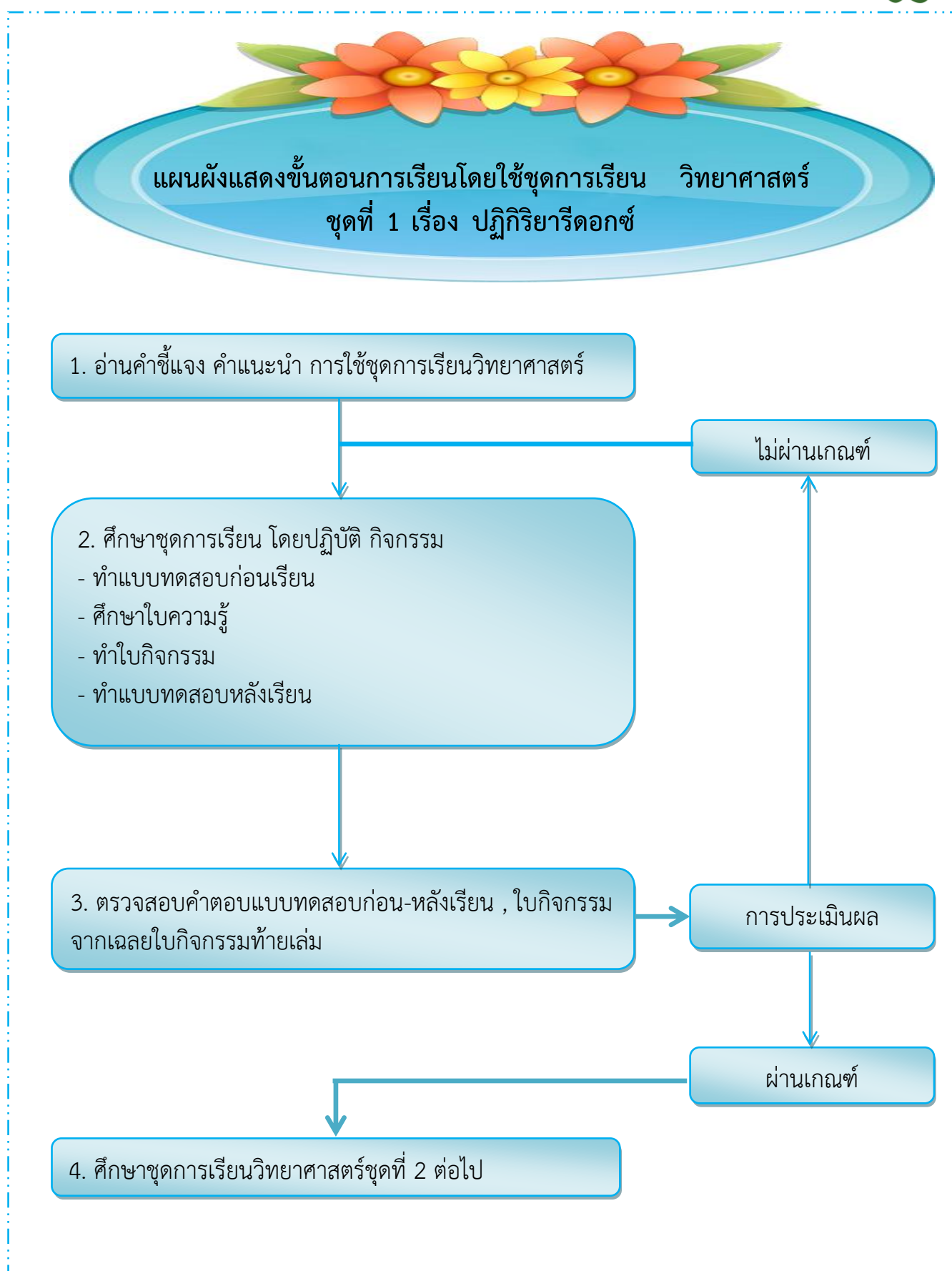
คำชี้แจง

ขั้นตอนการใช้ชุดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์
ชุดที่ 1 เรื่อง ปฏิกิริยารีดอกซ์

1. นักเรียนศึกษาจุดประสงค์การเรียนรู้
2. นักเรียนทุกคนทำแบบทดสอบก่อนเรียนเพื่อตรวจสอบความรู้พื้นฐาน
3. ศึกษาใบความรู้ประกอบชุดการเรียนอย่างละเอียด
4. ปฏิบัติกิจกรรมลำดับใบกิจกรรม โดยเรียนรู้เป็นกลุ่ม
5. นักเรียนทุกคนทำแบบทดสอบหลังเรียน
6. สมาชิกในกลุ่มเปลี่ยนกันร่วมตรวจคำตอบแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน หากได้คะแนนไม่ถึงร้อยละ 80 ให้กลับไปทบทวนความรู้เพิ่มเติมจนกว่าจะผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80
7. นำคะแนนที่ได้ทุกกิจกรรมส่งครูผู้สอน
8. สมาชิกภายในกลุ่มต้องช่วยเหลือกันร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและทำงานเป็นระบบกลุ่ม
9. ทุกคนต้องเคารพกติกา มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น

(ในการทำกิจกรรมแต่ละครั้ง นักเรียนสามารถย้อนไปศึกษาใบความรู้เพิ่มเติมได้)

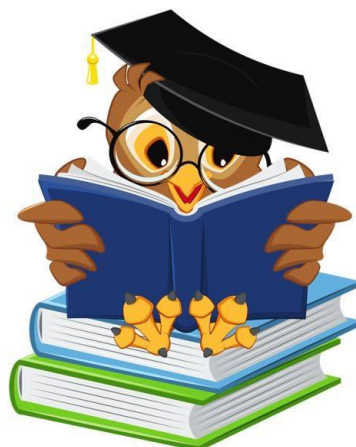

คำแนะนำ การใช้ชุด การเรียนวิทยาศาสตร์ สำหรับครู

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุดการเรียนวิทยาศาสตร์ รายวิชาไฟฟ้า รหัสวิชา ว30226 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่องไฟฟ้าเคมี ชุดที่ 1 เรื่องปฏิบัติการยารีดอกซ์ มีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยให้การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ บรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้และมีประสิทธิภาพ ผู้สอนควรเตรียมความพร้อม และปฏิบัติตามคำแนะนำ ดังต่อไปนี้

1. ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับแผนจัดการเรียนรู้ เนื้อหาที่สอน เอกสารชุดการเรียน และคำชี้แจงต่างๆ ให้เข้าใจก่อนดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้
2. เตรียมสื่ออุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้พร้อมและครบจำนวนนักเรียนในชั้นเรียนแต่ละกลุ่ม
3. เมื่อมีกิจกรรมกลุ่มให้แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มๆ ละ 5 คน จำนวนกลุ่มขึ้นอยู่กับนักเรียนในชั้นเรียน โดยคณะและความสามารถ ให้มีการเลือกประธานและเลขานุการกลุ่ม และแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบแก่สมาชิกในกลุ่ม
4. ก่อนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ครูควรชี้แจงให้นักเรียนเข้าใจบทบาทของตนเอง แนะนำขั้นตอนการใช้ชุดการเรียน แนวปฏิบัติ ในระหว่างการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ แล้วจึงให้ทำแบบทดสอบก่อนเรียน
5. ขณะที่นักเรียนทำกิจกรรม ครูคอยให้ความช่วยเหลือแนะนำกระตุ้นให้นักเรียนทำกิจกรรมอย่างกระตือรือร้นและตอบข้อสงสัยต่างๆ ระหว่างเรียนพร้อมทั้งสังเกตและประเมินพฤติกรรมการทำงานของนักเรียน
6. เมื่อนักเรียนปฏิบัติกิจกรรมครบถ้วน ให้นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียนแล้วนำผลทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนแจ้งให้นักเรียนทราบความก้าวหน้าทางการเรียน
7. การวัดและประเมินผล ประเมินจากแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน สังเกตพฤติกรรม การปฏิบัติงานกลุ่ม ประเมินผลการปฏิบัติงาน ตรวจใบกิจกรรม
8. เมื่อสิ้นสุดการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ ครูให้นักเรียนร่วมตรวจสอบ เก็บชุดการเรียน วัสดุสิ่งของ และอุปกรณ์ ให้เรียบร้อย เพื่อสะดวกในการใช้ครั้งต่อไป

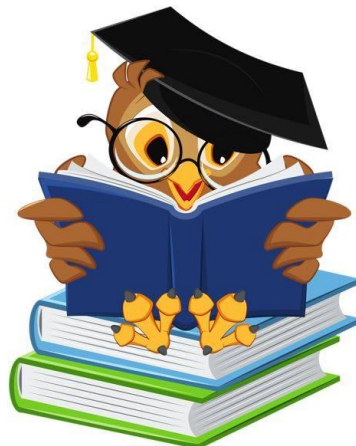

คำแนะนำ การใช้ชุด การเรียน วิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียน

การเรียนรู้โดยใช้ชุดการเรียนวิทยาศาสตร์ รายวิชาไฟฟ้าเคมี รหัสวิชา ว30226 สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง ไฟฟ้าเคมี ชุดที่ 1 เรื่อง ปฏิกิริยารีดอกซ์ ให้นักเรียนปฏิบัติตามขั้นตอนด้วยความซื่อสัตย์และตั้งใจ ดังนี้

1. ชุดการเรียนวิทยาศาสตร์ ชุดที่ 1 เรื่อง ปฏิกิริยารีดอกซ์ ใช้เวลา 2 ชั่วโมง
2. แบ่งกลุ่มๆ ละ 5 คน โดยคณะเพศและความสามารถของนักเรียน
3. อ่านคำชี้แจง คำแนะนำ การใช้ชุดการเรียน ขั้นตอนการเรียนโดยใช้ชุดการเรียนให้เข้าใจก่อนลงมือศึกษาชุดการเรียน
4. ศึกษาสาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัด
5. ทำแบบทดสอบก่อนเรียน ชุดการเรียน ชุดที่ 1 เรื่อง ปฏิกิริยารีดอกซ์ จำนวน 10 ข้อ เพื่อตรวจสอบความรู้พื้นฐาน บันทึกผลคะแนนที่ได้ลงในแบบบันทึกคะแนน
6. ปฏิบัติกิจกรรมตามขั้นตอนในชุดการเรียน
7. เมื่อปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ตามใบกิจกรรม เสร็จเรียบร้อยแล้วให้ตรวจสอบคำตอบได้จากเฉลยใบกิจกรรม

8. ทำแบบทดสอบหลังเรียนชุดการเรียน ชุดที่ 1 เรื่อง ปฏิกิริยารีดอกซ์ จำนวน 10 ข้อ
  9. ตรวจสอบคำตอบจากเฉลยแบบทดสอบหลังเรียน พร้อมบันทึกผลคะแนนที่ได้
- เพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าทางการเรียน ซึ่งนักเรียนต้องทำแบบทดสอบหลังเรียนได้ ร้อยละ 80 ขึ้นไปจึงจะผ่านเกณฑ์ ถ้านักเรียนไม่ผ่านเกณฑ์ตามที่กำหนดให้ทบทวนเนื้อหา แล้วให้ทำแบบทดสอบหลังเรียนอีกครั้ง หากผ่านเกณฑ์ให้ศึกษาชุดการเรียนวิทยาศาสตร์ชุดที่ 2 ต่อไป

มาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้

มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐาน ว 3.2 เข้าใจหลักการและธรรมชาติของการเปลี่ยนสถานะของสาร การเกิดสารละลาย การเกิด ปฏิกิริยาเคมี มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้และจิตวิทยาศาสตร์ สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้ และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

ผลการเรียนรู้

1. สืบค้นข้อมูลและทดลองเกี่ยวกับการถ่ายโอนอิเล็กตรอน ปฏิกิริยาออกซิเดชัน ปฏิกิริยารีดักชัน ปฏิกิริยารีดอกซ์ ตัวรีดิวซ์ ตัวออกซิไดซ์ พร้อมทั้งบอกประโยชน์ของปฏิกิริยารีดอกซ์

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. ด้านความรู้ (K)

1.1 อธิบายความหมายของปฏิกิริยาออกซิเดชันปฏิกิริยารีดักชันและปฏิกิริยารีดอกซ์ โดยพิจารณาจากเลขออกซิเดชันได้

1.2 อธิบายความหมายของตัวรีดิวซ์ ตัวออกซิไดซ์สารที่ถูกตัวรีดิวซ์และสารที่ถูกออกซิไดซ์ได้

1.3 บอกประโยชน์ของปฏิกิริยารีดอกซ์ในชีวิตประจำวันได้

2. ด้านทักษะ/กระบวนการ (P)

2.1 การนำเสนอและจัดแสดงผลงาน

2.2 ทักษะการทำงานกลุ่ม

2.3 การเชื่อมโยงความรู้

3. ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (A)

3.1 สนใจใฝ่รู้ใฝ่เรียน

3.2 มีความมุ่งมั่นในการทำงาน

3.3 มีวินัยในการทำงาน

3.4 การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสร้างสรรค์มีความสุข

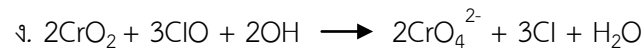
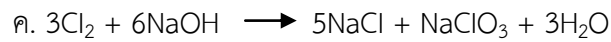
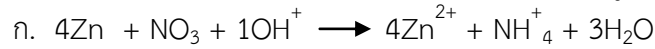
สาระสำคัญ

ปฏิกิริยารีดอกซ์ หรือปฏิกิริยาออกซิเดชัน-รีดักชัน คือ ปฏิกิริยาที่มีการถ่ายโอน อิเล็กตรอน หรือเป็นปฏิกิริยาที่มีการให้และรับอิเล็กตรอน

6. จากสมการข้างล่างนี้ จงเลือกปฏิกิริยาที่ธาตุตัวหนึ่งทั้งถูกรีดิวซ์และถูกออกซิไดส์

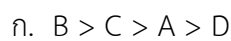
7. เมื่อจุ่มโลหะ A,B,C,และ D แต่ละชนิดในสารละลายของไอออน ได้ผลการทดลองดังนี้

โลหะ	สารละลาย			
	A^{2+}	B^{2+}	C^{2+}	D^{2+}
A	-	+	+	-
B	-	-	-	-
C	-	+	-	-
D	+	+	+	-

เมื่อ + แสดงว่า มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น

เมื่อ - แสดงว่า ไม่มีการเปลี่ยนแปลง

การเรียงลำดับความแรงของตัวรีดิวซ์ข้อใดถูกต้อง

8. ประโยชน์ของปฏิกิริยารีดอกซ์ในประจำวัน ตรงตามข้อใด

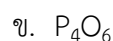
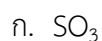
ก. การป้องกันการผุกร่อนของโลหะ

ข. การถลุงแร่ การผลิตเกลือทะเล

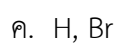
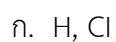
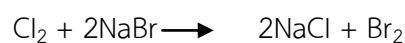
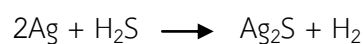
ค. การชุบโลหะ และการเชื่อมโลหะ

ง. การลบฝ้าเปื้อนสนิมเหล็ก และทำพิมพ์เขียว

9. สารประกอบออกไซด์ในข้อใดที่ **ไม่สามารถ** ถูกออกซิไดส์ได้ด้วยโมเลกุลแก๊สออกซิเจน

10. ปฏิกิริยาของธาตุคู่ใดที่เป็นตัวออกซิไดส์และมีเลขออกซิเดชันเปลี่ยนไปเท่ากัน

ชื่อ.....นามสกุล.....ชั้น.....เลขที่.....

ข้อที่	ก	ข	ค	ง	ข้อที่	ก	ข	ค	ง
1					6				
2					7				
3					8				
4					9				
5					10				

คะแนน	
เต็ม	10
ได้	

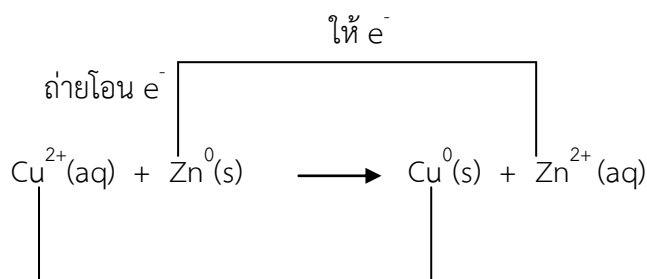
ปฏิกิริยารีดอกซ์

ประเภทปฏิกิริยาเคมีตามลักษณะการถ่ายโอนอิเล็กตรอน

ประเภทปฏิกิริยาเคมี แบ่งตามลักษณะการถ่ายโอนอิเล็กตรอน มี 2 ชนิด คือ

1. ปฏิกิริยารีดอกซ์ หรือปฏิกิริยาออกซิเดชัน-รีดักชัน คือ ปฏิกิริยาที่มีการถ่ายโอนอิเล็กตรอน หรือเป็นปฏิกิริยาที่มีการให้และรับอิเล็กตรอน เช่น

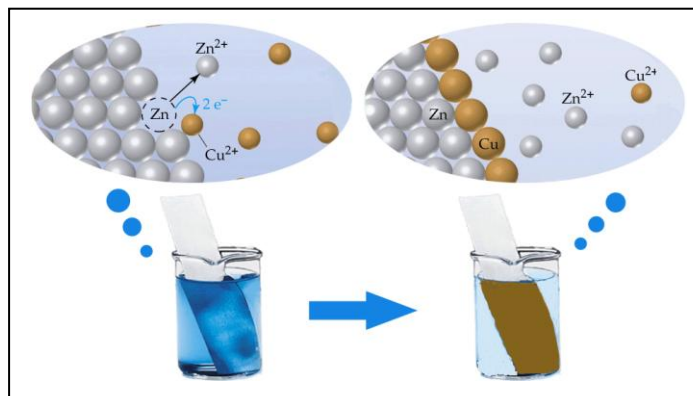

รับ e^-

เขียนแยกสมการ ได้ดังนี้

จะเห็นว่า ปฏิกิริยาที่มีการถ่ายโอนอิเล็กตรอนจะมีเลขออกซิเดชันเปลี่ยนแปลงกล่าวคือ สารที่ให้อิเล็กตรอนจะมีเลขออกซิเดชันเพิ่มขึ้น และส่วนของสารที่รับอิเล็กตรอน จะมีเลขออกซิเดชันลดลง

ภาพประกอบที่ 1 ปฏิกิริยารีดอกซ์หรือปฏิกิริยาออกซิเดชัน-รีดักชัน

ที่มา <http://whk.ac.th/whk/elearning/science/electrochemistry/web/electrochem01.htm>

2. ปฏิกิริยานอนรีดอกซ์ (Non-redox Reaction)

ปฏิกิริยานอนรีดอกซ์ คือปฏิกิริยาที่ไม่มีการถ่ายโอนอิเล็กตรอนหรือเป็นปฏิกิริยาที่ไม่มีการให้และรับอิเล็กตรอนในปฏิกิริยานั้น เช่น

จากสมการของปฏิกิริยาข้างต้น ไม่มีธาตุใดเปลี่ยนแปลงเลขออกซิเดชันเลย แสดงว่าไม่มีธาตุให้หรือรับอิเล็กตรอนเลย

สรุปว่า ปฏิกิริยาเคมีแบ่งตามการถ่ายโอนอิเล็กตรอนเป็น 2 ชนิด คือ ปฏิกิริยารีดอกซ์และปฏิกิริยานอนรีดอกซ์

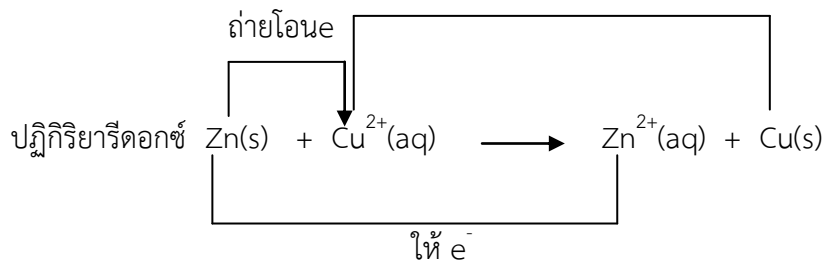
ส่วนประกอบของปฏิกิริยารีดอกซ์

ปฏิกิริยารีดอกซ์ หรือ ปฏิกิริยาออกซิเดชัน-รีดักชัน เป็นปฏิกิริยาที่มีการถ่ายโอนอิเล็กตรอนหรือเป็นปฏิกิริยาที่มีเลขออกซิเดชันของธาตุเปลี่ยนแปลง ซึ่งแยกเป็นสองส่วนได้ และแต่ละส่วนของปฏิกิริยามีชื่อเรียกที่แตกต่างกัน

1. ปฏิกิริยาออกซิเดชัน (Oxidation Reaction) คือ ปฏิกิริยาที่มีการให้อิเล็กตรอนเกิดขึ้นโดยเรียกสารที่ให้อิเล็กตรอนว่า ตัวรีดิวซ์ (Reducer) หรือสารนี้ถูกออกซิไดส์

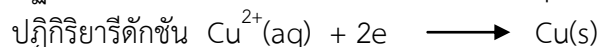
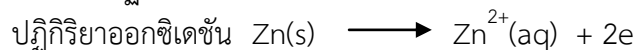
2. ปฏิกิริยารีดักชัน (Reduction Reaction) คือ ปฏิกิริยาที่มีการรับอิเล็กตรอนเกิดขึ้นโดยเรียกสารที่รับอิเล็กตรอนว่า ตัวออกซิไดส์ (Oxidizer) หรือสารนี้ถูกรีดิวซ์

ซึ่งการพิจารณาปฏิกิริยาระหว่าง โลหะ Zn กับ Cu^{2+} ซึ่งเขียนแทนด้วยสมการ
รับ e^-

ปฏิกิริยามีการให้และรับอิเล็กตรอน เรียกว่า **ปฏิกิริยารีดอกซ์**

เขียนแยกเป็นปฏิกิริยาย่อย ดังนี้

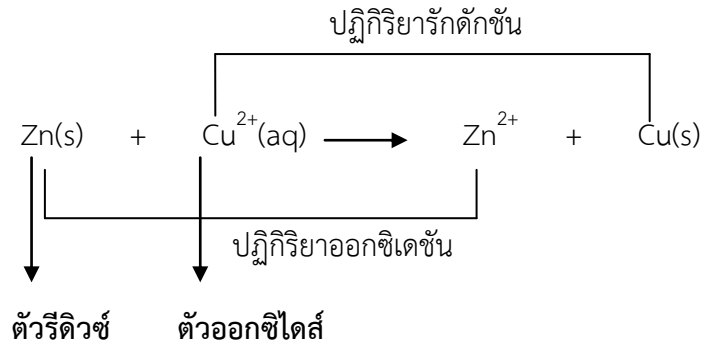

ปฏิกิริยา (1) เป็นปฏิกิริยาออกซิเดชัน เพราะมีการให้อิเล็กตรอนโดยมี Zn ให้อิเล็กตรอน เรียกว่า **ตัวรีดิวซ์**

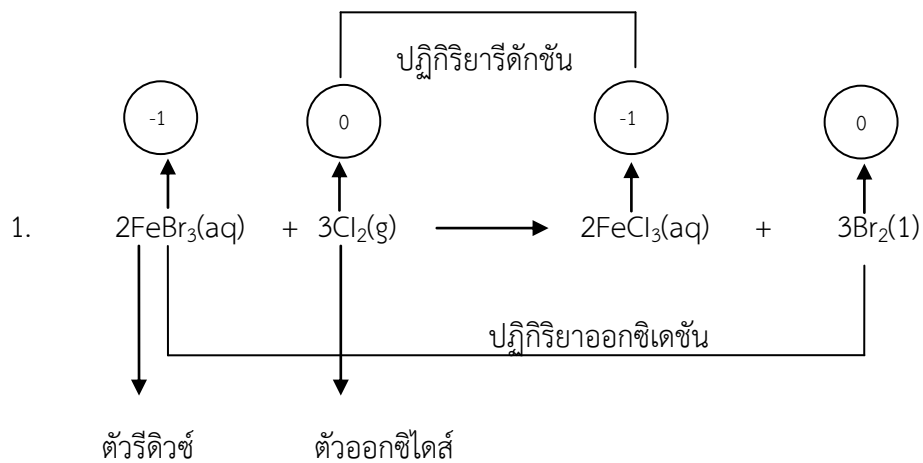
ปฏิกิริยา (2) เป็นปฏิกิริยารีดักชัน เพราะมีการรับอิเล็กตรอน โดยมี Cu^{2+} รับอิเล็กตรอน เรียกว่า **ตัวออกซิไดส์**

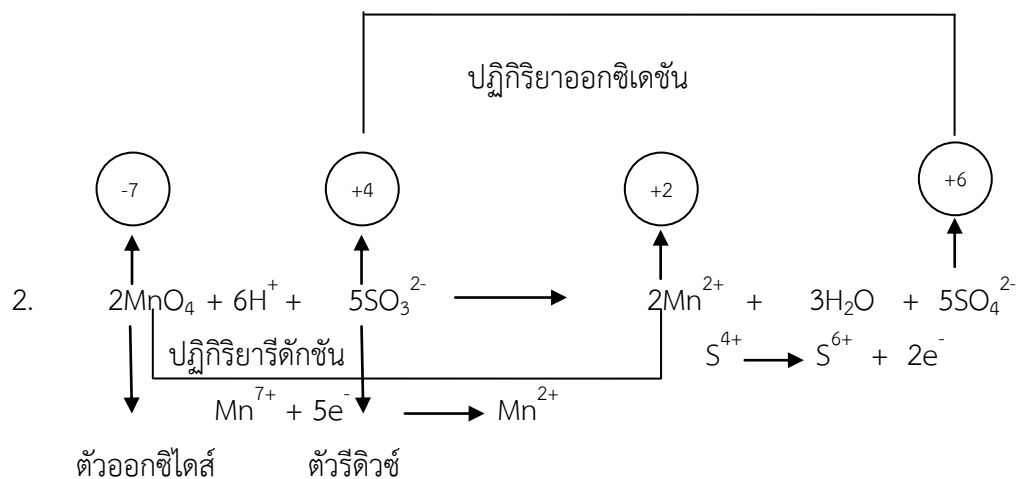
สรุป ปฏิกิริยาระหว่าง Zn กับ Cu^{2+} ด้วยสมการดังนี้

นักเรียนจงพิจารณาปฏิกิริยาต่างๆด้วยแผนภาพเคมีดังกล่าวต่อไปนี้

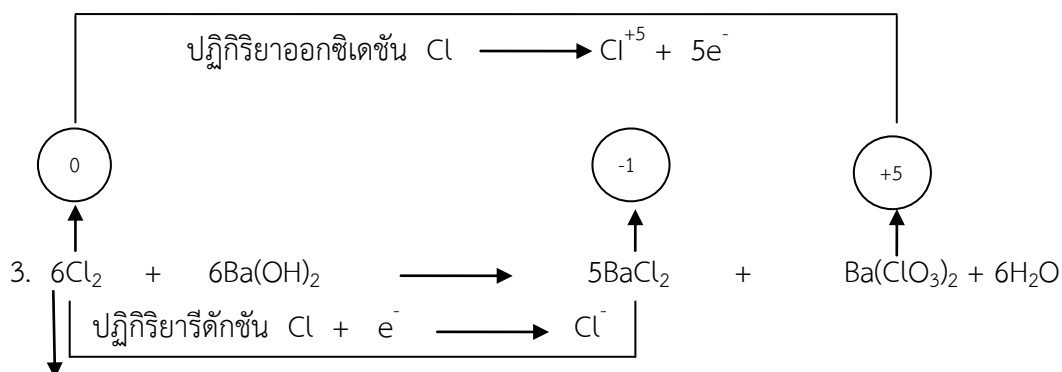

FeBr_3 เป็นตัวรีดิวซ์ จะได้ว่า FeBr_3 รีดิวซ์ Cl_2 แต่ถูกออกซิไดส์โดย Cl_2
 Cl_2 เป็นตัวออกซิไดส์ จะได้ว่า Cl_2 ออกซิไดส์ FeBr_3 แต่ถูกรีดิวซ์โดย FeBr_3

MnO_4^- เป็นตัวออกซิไดส์ จะได้ว่า MnO_4^- ออกซิไดส์ SO_3^{2-} แต่ถูกรีดิวซ์โดย SO_3^{2-}
 SO_3^{2-} เป็นตัวรีดิวซ์ จะได้ว่า SO_3^{2-} รีดิวซ์ MnO_4^- แต่ถูกออกซิไดส์โดย MnO_4^-

ตัวออกซิไดส์และตัวรีดิวซ์

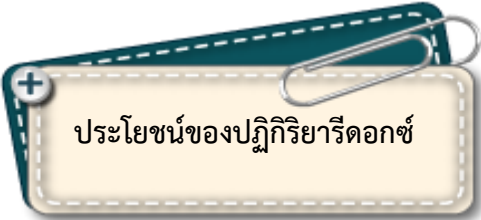
Cl_2 เป็นทั้งตัวออกซิไดส์ และตัวรีดิวซ์ จะได้ว่า Cl_2 ออกซิไดส์ และรีดิวซ์ Cl_2 ด้วยกันเองเรียกปฏิกิริยารีดอกซ์แบบนี้ว่า “Autorredox Reaction”

สรุป ปฏิกิริยารีดอกซ์

ปฏิกิริยา/สาร	การเปลี่ยนแปลงอิเล็กตรอน	การเปลี่ยนแปลงเลขออกซิเดชัน
ปฏิกิริยาออกซิเดชัน	ให้อิเล็กตรอน	เพิ่มขึ้น
ปฏิกิริยารีดักชัน	รับอิเล็กตรอน	ลดลง
ตัวออกซิไดส์	รับอิเล็กตรอน	ลดลง
ตัวรีดิวซ์	ให้อิเล็กตรอน	เพิ่มขึ้น
สารที่ถูกออกซิไดส์	ให้อิเล็กตรอน	เพิ่มขึ้น
สารที่ถูกรีดิวซ์	รับอิเล็กตรอน	ลดลง

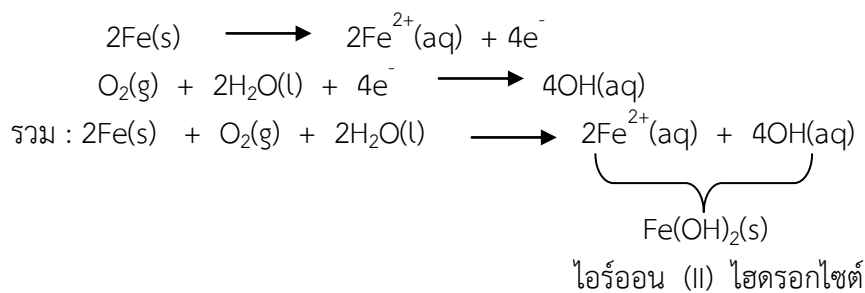
ประโยชน์ของปฏิกิริยารีดอกซ์

ในชีวิตประจำวันของเรานั้นใช้ประโยชน์ของปฏิกิริยารีดอกซ์มาก ดังเช่น การลบลอยเปื้อนของสนิมเหล็ก และใช้ในการทำพิมพ์เขียว

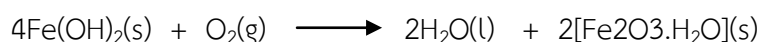

การลบลอยเปื้อนของสนิมเหล็ก

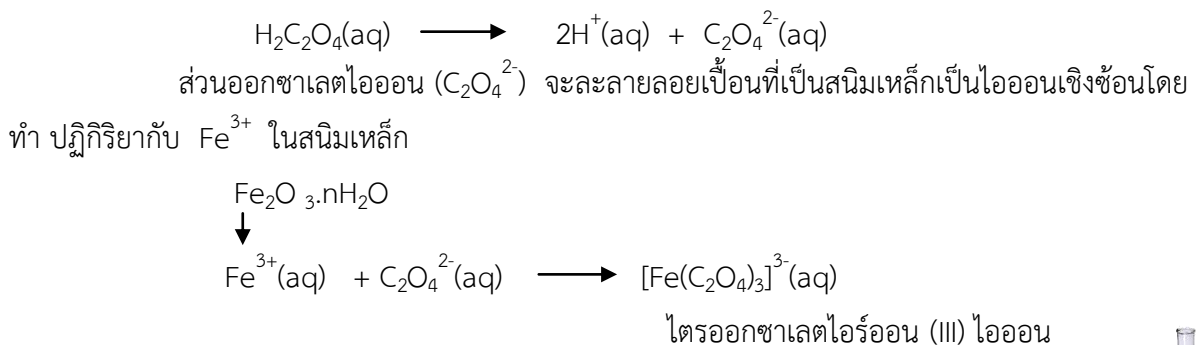
สนิมเหล็ก เกิดจากปฏิกิริยาระหว่างเหล็กกับแก๊สออกซิเจนและน้ำดังนี้

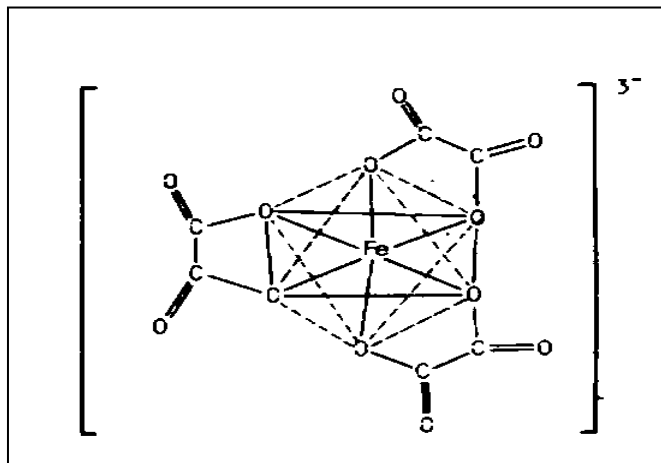

และ Fe(OH)_2 จะทำปฏิกิริยากับแก๊ส O_2 เกิดผลึกไอร์ออน (II) ออกไซด์ ซึ่งเป็นสนิมเหล็กสีน้ำตาลแดงดังนี้

สนิมเหล็กมีสูตรทั่วไปคือ $\text{Fe}_2\text{O}_3 \cdot n\text{H}_2\text{O}$ นอกจากนั้นผลึกไอร์ออน (II/III) ออกไซด์ มีสูตรเป็น $\text{Fe}_2\text{O}_4 \cdot n\text{H}_2\text{O}$ เป็น Mixed Basic Oxide แยกเขียนเป็นสูตรได้เป็น $\text{FeO} \cdot \text{Fe}_2\text{O}_3 \cdot n\text{H}_2\text{O}$ ซึ่งเฉพาะส่วนที่เป็น $\text{Fe}_2\text{O}_3 \cdot n\text{H}_2\text{O}$ เป็นสนิมเหล็ก ส่วน FeO ไม่เป็นสนิมเหล็ก ดังนั้นจึงจัดผลึกไอร์ออน (II/III) ออกไซด์เป็นสนิมเหล็กชนิดหนึ่งด้วยเนื่องจาก Fe(OH)_2 ที่เกิดขึ้นเป็นต้นเหตุของการเกิดสนิมเหล็ก ซึ่งเป็นลอยเปื้อนที่ลบบอกยาก ดังนั้นถ้าต้องการลบลอยเปื้อนควรใช้สารละลายกรดออกซาลิก ($\text{H}_2\text{C}_2\text{O}_4$) ซึ่งเป็นกรดอินทรีย์ที่มี $\text{pH} = 4-5$ การบวนการของปฏิกิริยาต่างๆที่เกิดขึ้นดังนี้

ภาพประกอบที่ 2 โครงสร้างของไตรออกซาเลตไอร์ออน (III) ไอออน
ที่มา: สถาบันการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2552:5)

การทำพิมพ์เขียว

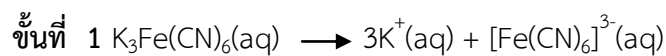
พิมพ์เขียวหรือกระดาษพิมพ์เขียว (Blue print) เป็นกระดาษที่ใช้ในการอัดสำเนา ในการเขียนแบบก่อสร้าง มีพื้นสีน้ำเงิน ทำได้ด้วยการนำกระดาษมาฉาบด้วยสารละลายผสมระหว่างโพแทสเซียมเฮกซะไซยาโนเฟอเรต (III) $[K_3[Fe(CN)_6]]$ และแอมโมเนียมไอร์ออน (III) ซิเตรต $[(NH_4)Fe(H_2C_6(H_2C_6H_5O_7)_4)]$ เมื่อถูกแสงซิเตรตไอออนได้รับอิเล็กตรอน (III) เป็นไอร์ออน (II) เกิดสารสีน้ำเงินขึ้นบนกระดาษ และส่วนที่ไม่ถูกแสงกระดาษก็ยังคงเป็นสีขาวเหมือนเดิม แล้วนำกระดาษที่ได้ไปล้างด้วยน้ำแล้วทำให้แห้ง จนได้กระดาษพิมพ์เขียวตามที่ต้องการ

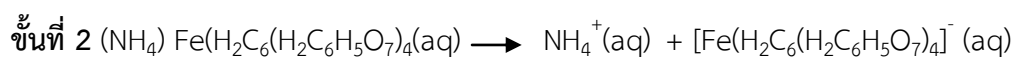
ภาพประกอบที่ 3 กระดาษพิมพ์เขียว
ที่มา <http://posinz.diaryis.com?20061212>

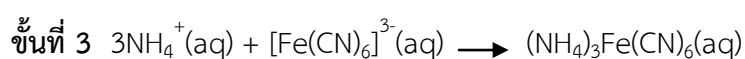
ปฏิกิริยาแสดงการทำพิมพ์เขียวเกิดขึ้นดังนี้

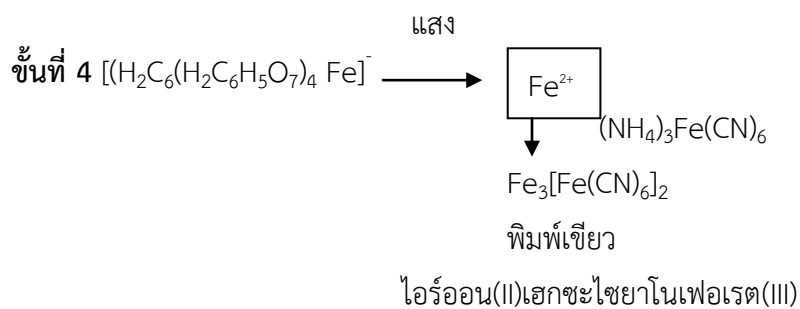
โพแทสเซียมเฮกซะไซยาโนเฟอร์ต (III)

แอมโมเนียมไอร์รอน (III) ซิเตรต

แอมโมเนียมเฮกซะไซยาโนเฟอร์ต (III)

รายวิชา ไฟฟ้าเคมี
รหัสวิชา ว30226
เรื่อง ปฏิกิริยารีดอกซ์

คะแนนเต็ม 4 คะแนน

ใช้ประกอบแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1
เวลา 10 นาที
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

ชื่อ.....นามสกุล.....ชั้น.....เลขที่.....

คำชี้แจง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมต่อไปนี้

1. ปฏิกิริยารีดอกซ์ หมายถึง .....
.....
.....(1 คะแนน)
2. ในปฏิกิริยารีดอกซ์ (2 คะแนน)
  - 2.1 สารที่ให้อิเล็กตรอนจะมีเลขออกซิเดชัน.....
.....
.....
  - 2.2 ส่วนสารที่รับอิเล็กตรอนจะมีเลขออกซิเดชัน.....
.....
.....
3. ปฏิกิริยานอนรีดอกซ์ หมายถึง .....
.....
.....(1 คะแนน)

รายวิชา ไฟฟ้าเคมี
รหัสวิชา ว30226
เรื่อง ปฏิกิริยารีดอกซ์

คะแนนเต็ม 8 คะแนน

ใช้ประกอบแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1
เวลา 10 นาที
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

ชื่อ.....นามสกุล.....ชั้น.....เลขที่.....

คำชี้แจง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมต่อไปนี้

1. ปฏิกิริยาออกซิเดชัน (2คะแนน)

1.1 ความหมาย คือ .....

1.2 สารที่เกิดปฏิกิริยาออกซิเดชัน เรียกชื่อว่า.....

หรือ.....

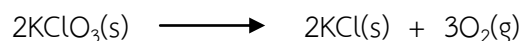
2. ปฏิกิริยารีดักชัน (2คะแนน)

2.1 ความหมาย คือ .....

2.2 สารที่เกิดปฏิกิริยารีดักชัน เรียกชื่อว่า.....

หรือ.....

3. จงแสดงการเพิ่มและลดของเลขออกซิเดชัน การเรียกชื่อส่วนประกอบของปฏิกิริยารีดอกซ์จากสมการเคมีนี้ (2คะแนน)

4. จงแสดงการเพิ่มและลดของเลขออกซิเดชัน การเรียกชื่อตัวรีดิวซ์ และตัวออกซิไดส์ (2คะแนน) ตามสมการเคมีนี้

รายวิชา ไฟฟ้าเคมี
รหัสวิชา ว30226
เรื่อง ปฏิกิริยารีดอกซ์

คะแนนเต็ม 5 คะแนน

ใช้ประกอบแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1
เวลา 10 นาที
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

ชื่อ.....นามสกุล.....ชั้น.....เลขที่.....

คำชี้แจง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมต่อไปนี้

1. สูตรทั่วไปของสนิมเหล็ก คือ

.....
.....
.....(1 คะแนน)

2. จงอธิบายขั้นตอนการลบฝ้าเปื้อนสนิมเหล็ก

.....
.....
.....(2 คะแนน)

3. จงอธิบายการทำพิมพ์เขียวหรือกระดาษพิมพ์เขียว

.....
.....
.....(2 คะแนน)

ชี้แจง

- ข้อสอบชุดนี้มีจำนวน 10 ข้อ เป็นข้อสอบปรนัยชนิด 4 ตัวเลือก
- ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว แล้วทำเครื่องหมาย (X) ลงในกระดาษคำตอบ

- กำหนดสมการของปฏิกิริยารีดอกซ์เป็นดังนี้

$$\text{KBrO}_3 + 5\text{KBr} + 3\text{H}_2\text{SO}_4 \longrightarrow 3\text{K}_2\text{SO}_4 + 3\text{Br}_2 + 3\text{H}_2\text{O}$$
  - BrO_3^- เกิดออกซิเดชัน และ Br^- เกิดรีดักชัน
  - Br^- เกิดออกซิเดชัน และ BrO_3^- เกิดรีดักชัน
  - K^+ เกิดออกซิเดชัน และ Br^- เกิดรีดักชัน
  - Br^- เกิดออกซิเดชัน และ BrO_3^- เกิดรีดักชัน
- ปฏิกิริยา $\text{Cu} + 2\text{H}_2\text{SO}_4 \longrightarrow \text{CuSO}_4 + 2\text{H}_2\text{O} + \text{SO}_2$ ข้อใดถูกต้อง
  - H_2SO_4 เป็นตัวออกซิไดส์
  - Cu ถูกรีดิวซ์
  - H_2SO_4 ถูกออกซิไดส์
  - SO_2 เป็นตัวรีดิวซ์
- เมื่อนำแท่ง Sn จุ่มลงในสารละลายของ $\text{Pb}(\text{NO}_3)_2$ ปรากฏว่าโลหะตะกั่วเกาะบนแท่งดีบุก แสดงว่า
  - แท่ง Sn เป็นตัวออกซิไดส์
  - แท่ง Sn เป็นตัวรีดิวซ์
  - โลหะ Pb เป็นตัวออกซิไดส์
  - Pb^{2+} ไอออนเป็นตัวรีดิวซ์
- จากสมการข้างล่างนี้ จงเลือกปฏิกิริยาที่ธาตุตัวหนึ่งทั้งถูกรีดิวซ์และถูกออกซิไดส์
  - $4\text{Zn} + \text{NO}_3^- + 10\text{H}^+ \longrightarrow 4\text{Zn}^{2+} + \text{NH}_4^+ + 3\text{H}_2\text{O}$
  - $2\text{Al} + 3\text{H}_2\text{O}_2 + 2\text{OH}^- \longrightarrow 2\text{Al}(\text{OH})_4^-$
  - $3\text{Cl}_2 + 6\text{NaOH} \longrightarrow 5\text{NaCl} + \text{NaClO}_3 + 3\text{H}_2\text{O}$
  - $2\text{CrO}_2 + 3\text{ClO}^- + 2\text{OH}^- \longrightarrow 2\text{CrO}_4^{2-} + 3\text{Cl}^- + \text{H}_2\text{O}$
- สารประกอบออกไซด์ในข้อใดที่ **ไม่สามารถ** ถูกออกซิไดส์ได้ด้วยโมเลกุลแก๊สออกซิเจน
  - SO_3
  - P_4O_6
  - NO
  - N_2O
- ข้อใดเป็นสมการของปฏิกิริยารีดอกซ์
  - $2\text{BaCrO}_4 + 2\text{HCl} \longrightarrow \text{BaCr}_2\text{O}_7 + \text{BaCl}_2 + \text{H}_2\text{O}$
  - $3\text{K}_4\text{Fe}(\text{CN})_6 + 4\text{FeCl}_3 \longrightarrow \text{Fe}_4[\text{Fe}(\text{CN})_6]_3 + 2\text{KCl}$
  - $2\text{CCl}_4 + \text{K}_2\text{CrO}_4 \longrightarrow 2\text{COCl}_2 + \text{CrO}_2\text{Cl}_2 + 2\text{KCl}$
  - $\text{KClO} + \text{NaNO}_2 \longrightarrow \text{NaNO}_3 + \text{KCl}$

- ก. ตัวรีดิวซ์เปลี่ยนค่าเลขออกซิเดชันจาก +5 เป็น 0
  - ข. ตัวรีดิวซ์เปลี่ยนค่าเลขออกซิเดชันจาก +5 เป็น +2
  - ค. ตัวออกซิไดส์เปลี่ยนค่าเลขออกซิเดชันจาก +2 เป็น +5
  - ง. ตัวรีดิวซ์เปลี่ยนค่าเลขออกซิเดชันจาก 0 เป็น +5
8. เมื่อจุ่มโลหะ A,B,C,และ D แต่ละชนิดในสารละลายของไอออน ได้ผลการทดลองดังนี้

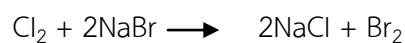
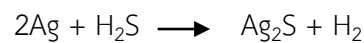
โลหะ	สารละลาย			
	A ²⁺	B ²⁺	C ²⁺	D ²⁺
A	-	+	+	-
B	-	-	-	-
C	-	+	-	-
D	+	+	+	-

เมื่อ + แสดงว่า มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น

เมื่อ - แสดงว่า ไม่มีการเปลี่ยนแปลง

การเรียงลำดับความแรงของตัวรีดิวซ์ข้อใดถูกต้อง

- ก. $B > C > A > D$
  - ข. $C > A > D > B$
  - ค. $D > A > C > B$
  - ง. $A > C > B > D$
9. ประโยชน์ของปฏิกิริยารีดอกซ์ในประจำวัน ตรงตามข้อใด
- ก. การป้องกันการผุกร่อนของโลหะ
  - ข. การถลุงแร่ การผลิตเกลือทะเล
  - ค. การชุบโลหะ และการเชื่อมโลหะ
  - ง. การลบน้ำเชื้อเพลิงและทำพืชมะเขือ

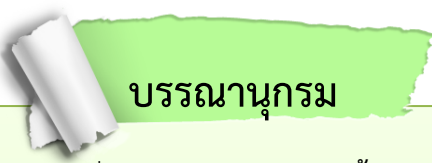
- ก. H, Cl
- ข. Ag, Br
- ค. H, Br
- ง. Ag, Cl

ชื่อ.....นามสกุล.....ชั้น.....เลขที่.....

ข้อที่	ก	ข	ค	ง	ข้อที่	ก	ข	ค	ง
1					6				
2					7				
3					8				
4					9				
5					10				

คะแนน	
เต็ม	10
ได้	

บรรณานุกรม

โรจน์ฤทธิ์ โรจนธเรศ และคนอื่นๆ.หนังสือเรียนสาระพื้นฐานเคมี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6.

กรุงเทพฯ :พัฒนาคุณภาพวิชาการ,2553.

ศรีลักษณ์ พลวัฒน์ และคนอื่นๆ.ไฟฟ้าเคมีช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6.

กรุงเทพฯ : แม็ค,2552.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. หนังสือเรียนวิชาเคมีเพิ่มเติม เล่ม 4

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6. กรุงเทพฯ : สำนักวิชาการและส่งเสริมสวัสดิการครู,2554.

สุทัศน์ ไตรสถิตวร. เคมี ม.6 เล่ม 6 ว035 ตรงตามหลักสูตรปรับปรุงใหม่ สสวท. ล่าสุด.

กรุงเทพฯ : ไฮเอ็ดพับลิชชิง,2550.

สำราญ พฤกษ์สุนทร. เคมีโครงสร้าง2 ม.6 ว035. กรุงเทพฯ :เรื่องแสงการพิมพ์,
2549.

<http://www.whk.ca.th/whk/elearning/science/electrochemistry/web/>

[electrochem01.htm](http://www.whk.ca.th/whk/elearning/science/electrochemistry/web/electrochem01.htm) สืบค้นเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2559

<http://www.posinz.diaryis.com/?20061212> สืบค้นเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2559

เฉลยใบ กิจกรรมที่ 1

คำชี้แจง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมต่อไปนี้

1. ปฏิกิริยารีดอกซ์ หมายถึง

ปฏิกิริยาที่มีการถ่ายโอนอิเล็กตรอน หรือเป็นปฏิกิริยาที่มีการให้และรับอิเล็กตรอน

2. ในปฏิกิริยารีดอกซ์

1.1 สารที่ให้อิเล็กตรอนจะมีเลขออกซิเดชัน **เพิ่มขึ้น**1.2 ส่วนสารที่รับอิเล็กตรอนจะมีเลขออกซิเดชัน **ลดลง**

3. ปฏิกิริยานอนรีดอกซ์ หมายถึง

ปฏิกิริยาที่ไม่มีการถ่ายโอนอิเล็กตรอน หรือเป็นปฏิกิริยาที่ไม่มีการให้และรับอิเล็กตรอน
ในปฏิกิริยานั้น

มาตรวจคำตอบกันดีกว่าค่ะ

เฉลยใบ กิจกรรมที่ 2

คำชี้แจง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมต่อไปนี้

1. ปฏิกิริยาออกซิเดชัน (2คะแนน)

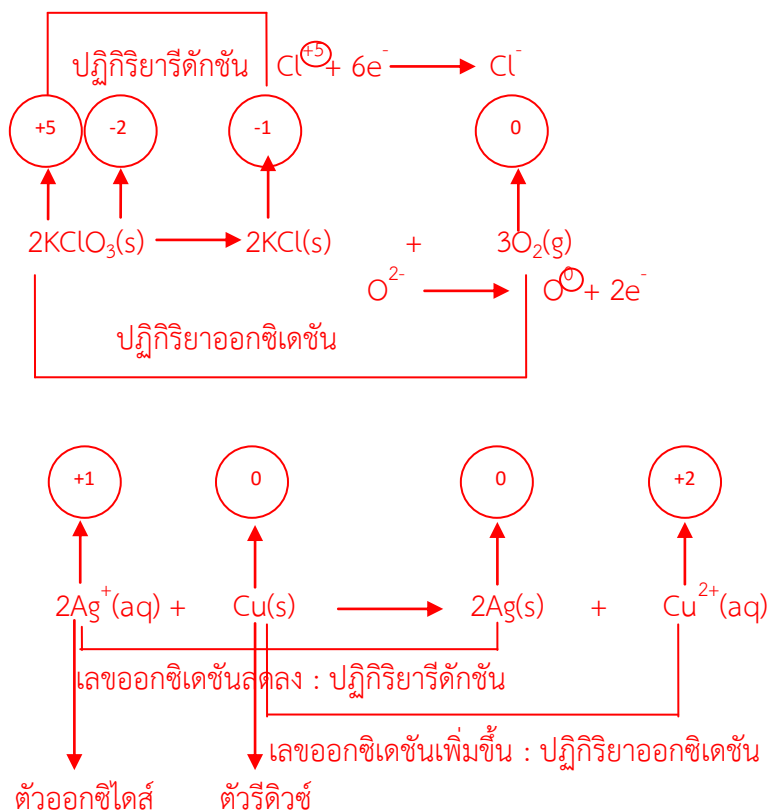
1.1 ความหมาย คือ **ปฏิกิริยาที่มีการให้อิเล็กตรอนเกิดขึ้น**

1.2 สารที่เกิดปฏิกิริยาออกซิเดชัน เรียกชื่อว่า **ตัวรีดิวซ์ หรือ ถูออกซิไดส์**

2. ปฏิกิริยารีดักชัน

2.1 ความหมาย คือ **ปฏิกิริยาที่มีการรับอิเล็กตรอนเกิดขึ้น**

2.2 สารที่เกิดปฏิกิริยารีดักชัน เรียกชื่อว่า **ตัวออกซิไดส์ หรือ ถูรีดิวซ์**

มาตรวจคำตอบกันดีกว่าค่ะ

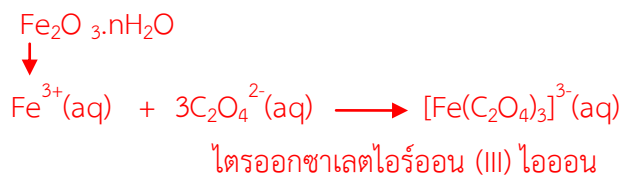
เฉลยใบ กิจกรรมที่ 3

คำชี้แจง นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมต่อไปนี้

1. สูตรทั่วไปของสนิมเหล็ก คือ $\text{Fe}_2\text{O}_3 \cdot n\text{H}_2\text{O}$
2. การลบฝ้าเปื้อนสนิมเหล็ก กระทำดังนี้

นำผ้าเนื้อสนิมเหล็กมาหยดด้วยสารละลายกรดออกซาลิก ($\text{H}_2\text{C}_2\text{O}_4$) เข้มข้น 10% โดยมวลที่แตกตัวให้ออกซาเลตไอออน ($\text{C}_2\text{O}_4^{2-}$) และสารละลายลอยเปื้อนที่เป็นสนิมเหล็กให้เป็นไอออนเชิงซ้อนโดยทำปฏิกิริยากับ Fe^{3+} ดังนี้

3. การทำพิมพ์เขียวหรือกระดาษพิมพ์เขียว คือ

พิมพ์เขียวหรือกระดาษพิมพ์เขียว (Blue print) ทำได้ด้วยการนำกระดาษมาฉาบด้วยสารละลายผสมระหว่างโพแทสเซียมเฮกซะไซยาโนเฟอร์เรต (III) $[\text{K}_2[\text{Fe}(\text{CN})_6]]$ และแอมโมเนียมไอร่อน (III) ซิเตรต $[(\text{NH}_4)_3\text{Fe}(\text{C}_6\text{H}_5\text{O}_7)_2]$ เมื่อถูกแสงซิเตรตไอออนได้รีดิวซ์ไอร่อน (III) เป็นไอร่อน (II) เกิดสารสีน้ำเงินขึ้นบนกระดาษ และส่วนที่ไม่ถูกแสงกระดาษก็ยังคงเป็นสีขาวเหมือนเดิม แล้วนำกระดาษที่ได้ไปล้างด้วยน้ำแล้วทำให้แห้ง จนได้กระดาษพิมพ์เขียวตามที่ต้องการ

มาตรวจคำตอบกันดีกว่าค่ะ

เฉลยแบบทดสอบก่อนเรียน- หลังเรียน

ก่อนเรียน

ข้อ 1.	ข	ข้อ 6.	ค
ข้อ 2.	ก	ข้อ 7.	ค
ข้อ 3.	ข	ข้อ 8.	ง
ข้อ 4.	ง	ข้อ 9.	ก
ข้อ 5.	ง	ข้อ 10.	ค

หลังเรียน

ข้อ 1.	ข	ข้อ 6.	ง
ข้อ 2.	ก	ข้อ 7.	ง
ข้อ 3.	ข	ข้อ 8.	ค
ข้อ 4.	ค	ข้อ 9.	ข
ข้อ 5.	ก	ข้อ 10.	ง

ความพยายามอยู่ที่ไหน
ความสำเร็จอยู่ที่นั่น

